

### РЕВОЛЮЦІЯ ЧИ ЕВОЛЮЦІЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ЗНИЖЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗМАГАНЬ ДЕСЯТИБОРЦІВ

А. М. Фатєєв

Інститут фізичного виховання і спорту  
Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

---

Як і будь-який інший вид спорту, легкоатлетичні багатоборства мають багатовікову історію, вивчення якої викликає інтерес сучасних дослідників [6, с. 7—10]. Ще в древніх греків багатоборства вважалися основою розмаїтості в спорті. Досягти гармонічного росту, універсального фізичного і розумового стандарту греки намагалися за допомогою багатоборств. П'ятиборство, що складалося зі стрибка в довжину, метання диска, списа, спринту на 192 м і боротьби, було включено в програму класичних грецьких Олімпійських ігор приблизно в 700 році до нашої ери. Коли древні Олімпійські ігри закінчилися (390 р.н.е.), наступила перерва приблизно на 1500 років.

Традиція була відновлена в середині XIX століття в Англії. Сучасні багатоборства, імовірно, зародилися в Америці в 1880-х роках. Змагання з багатоборств проводилися в один день і стали такими популярними, що організатори III Олімпійських ігор у Сен Луїсі в 1904 році включили в програму багатоборства як неофіційну дисципліну.

Подібні експерименти з п'ятиборством і десятиборством проводилися приблизно в той же час у Німеччині і Скандинавії. На проміжних Олімпійських іграх у 1906 році в Афінах греки спробували відродити класичне п'ятиборство в наступній його формі: стрибок у довжину з місця, метання диска старомодним стилем, метання списа, спринт 192 м і боротьба, що привело до появи легкоатлетичного багатоборного змагання.

У 1910 році Швеція, господарка п'ятих Олімпійських ігор у Стокгольмі 1912 року, прийняла рішення про включення одноденного п'ятиборства (стрибок у довжину, метання списа, 200 м, метання диска, 1500 м), а також дводенного десятиборства (біг на 100 м, стрибок у довжину, штовхання ядра, стрибок у висоту, біг на 400 м, 110 м з бар'єрами, метання диска, стрибок із жердиною, метання списа, 1500 м) у програму Олімпійських ігор. У дійсності через велику кількість заявлених спортсменів

проведення змагання з десятиборства розтяглося на три дні. При цьому був змінений порядок виконання видів (метання диска і біг на 110 метрів з бар'єрами). Порядок видів був затверджений Конгресом IAAF у 1914 році і залишився незмінним дотепер.

Сучасні легкоатлетичні багатоборства визнаються одним з найбільш престижних видів легкої атлетики, однак разом з тим вони являють собою досить специфічний вид, що має свої характерні риси. Однією з проблемних сторін легкоатлетичних багатоборств є той факт, що динаміка змагань в основному зрозуміла тільки фахівцям, а велика за часом їхня тривалість (протягом 2 днів) вимагає постійної уваги від глядачів і часто не витримує конкуренції з іншими дисциплінами легкої атлетики, що мають протилежні часові і динамічні характеристики. Цілком очевидно, що на сьогоднішній день назріла необхідність пошуку нових шляхів розвитку легкоатлетичних багатоборств.

Легкоатлетичні багатоборства є предметом постійного інтересу з боку дослідників, оскільки визнаються самим складним у підготовці і важким у виконанні видом легкої атлетики. Існує досить велика кількість методичних досліджень з виявлення особливостей, теоретичного обґрунтування і практичних розробок для підготовки багатоборців. Так, класичному десятиборству присвячені роботи Ф.О. Куду [2], А.А. Ушакова [5], В.М. Борисова [1] та ін. У ряді останніх, безсумнівно, заслуговує на увагу монографія професора В.Д. Поліщука [4].

Сучасне десятиборство являє собою «багатоборство для чоловіків, що включає 10 дисциплін легкої атлетики» [3, с. 130], а з 2001 року — і багатоборство для жінок, що також включає 10 дисциплін, але з іншою послідовністю видів. Проводяться змагання з десятиборств протягом 2 днів [6, с. 19].

Моя п'ятирічна спортивна кар'єра десятиборця і тридцятирічний досвід тренерської роботи з легкоатлетичних багатоборств, а також п'ять років ро-

боти менеджером IAAF міжнародної групи атлетів-багатоборців дозволяють зробити деякі професійні висновки і прогнози, що стосуються майбутнього легкоатлетичних багатоборств.

Присутність на багатьох змаганнях з багатоборств дозволяло, як експеримент, проводити хронометраж дійсного часу, витраченого кращими атлетами-десятиборцями на безпосереднє виконання вправ протягом змагань. У результаті чого були отримані цікаві дані.

Так, при проведенні змагань у два дні атлет-десятиборець витрачає на безпосереднє виконання вправ на змаганнях у середньому 8—9 хвилин, програма ж змагань для багатоборців зазвичай розтягується на 6—8, а іноді і 10 годин у кожний з цих днів. З цієї причини засоби масової інформації, зокрема телебачення, не зацікавлені в повному висвітленні змагань з багатоборств, і тому показ здійснюється фрагментарно, у дуже малих обсягах і тільки окремо взятих дисциплін і самих значущих змагань. Останнім часом у пресі з'являються навіть пропозиції деяких журналістів про виключення легкоатлетичних багатоборств з програми Олімпійських ігор у майбутньому, так як у глядачів прослідковується тенденція до зниження інтересу до змагань у цій дисципліні. Безсумнівно, це повинно послужити тривожним сигналом для IAAF.

У зв'язку з цим виникає питання — що можна зробити, щоб стимулювати розвиток самих багатоборств, зацікавити аматорів спорту, глядачів, засоби масової інформації, рекламодавців, спонсорів, що безпосередньо чи опосередковано можуть сприяти прогресові даної дисципліни. Здається, що в динамічному 21 столітті потрібні інші підходи.

Аналіз даної проблеми дозволяє заявити про необхідність прийняття IAAF конкретних змін у правила проведення змагань з легкоатлетичних багатоборств у майбутньому. Суть цих змін повинна бути спрямована на значне скорочення часу проведення змагань, що, на мою думку, позитивно позначиться на їхній динаміці, зменшення витрат на їхнє проведення, значне скорочення роботи суддівського корпусу й у більшій мірі зацікавленість засобів масової інформації, зокрема телебачення.

Треба відзначити, що вже протягом багатьох років ентузіасти й аматори багатоборств організують різні змагання з багатоборств із значним скороченням часу їхнього проведення. В деяких таких змаганнях мої атлети неодноразово брали участь:

1. П'ятиборство за 30 хвилин (Париж, Франція).
2. П'ятиборство за 45 хвилин (Прага, Чехія).
3. Десятиборство за 1 годину (Острава, Чехія).
4. Десятиборство за 1 годину (Зальцбург, Австрія).
5. Десятиборство за 1 годину (Відень, Австрія).
6. Десятиборство за 2 години (Прага, Чехія).

7. Десятиборство за 1 годину для жінок / експеримент (Линц, Австрія).

Необхідно підкреслити, що всі ці змагання проводяться відповідно до регламенту, затвердженому організаторами. На одних з таких змагань («Десятиборство за 1 годину») у 1992 році олімпійський чемпіон Robert Zmelik встановив вище світове досягнення, що дорівнює 7897 очок.

Приймаючи до уваги той факт, що виконавчий комітет IAAF своїм рішенням запровадив нову дисципліну — жіноче десятиборство (у 2001 році на Конгресі IAAF у м. Едмонтон, Канада) було прийняте рішення про включення жіночого десятиборства в програми офіційних змагань і рекомендації з проведення жіночого десятиборства на Олімпійських іграх 2008 року. На сьогоднішній день вже кілька країн провели свої чемпіонати з десятиборства серед жінок), подальші міркування будуть вестися про змагання з десятиборства як чоловічого, так і жіночого.

У відношенні жіночого десятиборства варто констатувати той факт, що декілька спортсменок також пробували свої сили в змаганнях із значним скороченням часу проведення. Вище світове досягнення серед жінок зафіксоване в 1997 році в змаганнях «Десятиборство за одну годину», належить німецькій легкоатлетці Mona Steigauf і становить 7351 очко.

Виходячи з того, що в класичному десятиборстві переважна частина часу змагання приходить на дві стрибкові дисципліни — висоту та із жердиною, принципове скорочення часу пропонується саме в цих двох дисциплінах.

Аналіз фактів і великий досвід моєї роботи дозволяють змоделювати два варіанти змагань з десятиборства із значним скороченням часу проведення.

**1. Десятиборство в один день.** Принцип проведення цих змагань полягає в тому, що кожному атлетові в таких дисциплінах, як стрибки в довжину, штовхання ядра, метання диска і метання списа, пропонується виконати не більш двох спроб, а в таких дисциплінах, як стрибки у висоту і стрибки із жердиною — одну спробу на кожній наступній висоті (або, як варіант, тільки три спроби — за аналогією із змаганнями штангістів). Усі бігові дисципліни виконуються в рамках класичного десятиборства.

Відповідно до моїх підрахунків, змагання з десятиборства в такому варіанті з числом учасників 15—20 чоловік (1 потік) можна провести протягом 10 годин, включаючи перерву на 3 години (після п'ятих видів) для прийому їжі та для відпочинку атлетів.

**2. Десятиборство за одну годину (екстремальне десятиборство).** Хронометраж цих змагань починається з пострілу стартера, що дає старт першій

дисципліні — бігу на 100 метрів. Закінчуються змагання пострілом стартера, що дає старт останній дисципліні — бігу на 1500 метрів (час, який затрачується атлетом на виконання останньої дисципліни, в хронометраж не враховується). Якщо атлет не вкладається в одну годину, то автоматично вибуває зі змагань і підрахунок його очок не проводиться. Розминку атлети проводять один раз і закінчують її за 20 хвилин до початку змагань.

Кожному атлетові надається асистент із числа суддів, в обов'язки якого входить допомога атлетові в транспортуванні його спортивного екіпування чи перевезення атлета з місця проведення однієї дисципліни до місця проведення наступної на спеціальному візку (автокарі) в той час, коли атлет змінює спортивне взуття і готується до виконання наступної дисципліни.

Змагання проводяться відповідно до правил класичного десятиборства, і тільки сам атлет вирішує, скільки вдалих спроб йому виконувати, щоб укласти у відведений час.

Через складність суддівства таких змагань доцільно починати їх групами по 3—5 атлетів з гандикапом у 5—10 хвилин і, по можливості, мати на стадіоні по два і більш секторів для стрибків у висоту і стрибків із жердиною.

У запропонованих варіантах змагань підрахунок набраних очок здійснюється за сучасною таблицею IAAF [6] відповідно до існуючих правил.

Очевидно, що в кожному із запропонованих варіантів можливі певні труднощі для суддівського корпусу й організаторів, але, безсумнівно, поліпшується динаміка змагань, їх видовищність, а виконання мінімальної кількості спроб буде сприяти інтризі і більш гострій конкуренції серед атлетів.

### Література

1. Борисов В.М. Методика подготовки многоборцев // Легкая атлетика и методика преподавания / Под общ. ред. О.В. Колодия, Е.М. Лутковского, В.В. Ухова. — М., 1985. — С. 248—258.
2. Куду Ф.О. Легкоатлетические многоборья. — М., 1981. — 143 с.
3. Олимпийская энциклопедия / Гл. ред. Павлов С.П. — М., 1980. — 415 с.
4. Полищук В.Д. Легкоатлетическое десятиборье. — К., 2001. — 252 с.
5. Ушаков А.А. Легкоатлетические многоборья // Книга тренера по легкой атлетике. — М., 1987. — С. 370—391.
6. IAAF Scoring Tables for Combined Events. — Monaco, 2001. — 181 p.

### Нова книжка

**Герцик М.С., Вацеба О.М.**

Г37 Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: Підручник. — Харків: «ОВС», 2005. — 240 с. ISBN 966-7858-41-3.

У підручнику міститься необхідна для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю інформація з фізичної культури та професійної діяльності в ділянці фізичного виховання, олімпійського та професійного спорту, фізичної реабілітації, рекреації та туризму.

Викладений матеріал допоможе студентам-першокурсникам краще познайомитися зі своєю майбутньою спеціальністю, прискорить процес адаптації до специфічних умов навчання у вишому навчальному закладі, розширить знання про роль та значення фізичної культури і спорту в суспільстві.

*Затверджено*

*Міністерством освіти і науки України  
як підручник для студентів факультетів вищих  
навчальних закладів фізичного виховання і спорту*

